

EGYETEMTŐL A TANODÁIG

Tanodai életutak

Írta: Fazekas Elek

phD hallgató, Debreceni Egyetem

A tanodák hazánkban *a rendszerváltást követően* jöttek létre. Akkoriban elvélve civil vagy egyházi kezdeményezések valósítottak meg tanodaszerű szolgáltatásokat. Munkájukat nagyfokú szabadság és ötletesség jellemezte, az új rendszer innovatív eszközöket kívánt tőlük. Alapvető céljuk pedig az volt, hogy a nehézsorsú gyerekek számára nyújtsanak segítséget a tanulásban, bár a fókusz akkor még eltért egy-egy intézmény esetében. Ahogy teltek az évek a döntéshozás felismerte a tanodákban rejlő potenciált és pályázatok kerültek kiírásra, hogy hasonló szolgáltatások jöhessenek létre. Ez az időszak nem volt könnyű a szervezetek számára. A munka sok szempontból kiszámíthatatlanná vált mivel a pályázati ciklusok és a hivatali változások viharában találták magukat a megvalósítók. Napjainkra ezt felismerték az irányító hatóságoknál és a tanodákat intézményesítették. A szakmai és civil szervezetek bevonásával egységesítették a célkitűzéseket és a módszertant is. Ezzel a döntéssel a diákok, szülők és munkatársak számára egyaránt kiszámíthatóvá vált a munkavégzés.

A harminc év alatt sok változás történt ebben a különleges és egyedi szolgáltatástípusban. Állandó azonban a tevékenység, amit folytatnak. Felületesen szemlélve a tanoda semmiben sem különbözik egy napközitől. A gyerek iskola után bemegy, megírja a házi feladatot és előtte vagy utána szabadidős foglalkozáson vesz részt a pedagógussal, vagy nélküle szabadon. Ha azonban mélyebben megnézzük, mi történik az intézményben, akkor láthatjuk, hogy ennél sokkal többről van szó egy jól működő tanoda esetében.

Elsőként vegyük például a tanodák célcsoportját és a célcsoporthoz való közeledés jellegét. A tanodák célcsoportját *általános és középiskolás diákok* képezik, ez már önmagában is érdekes, mert olyan térről beszélünk ahol esetenként a két csoport együtt tanul vagy tölti szabadidejét. Nem is akárhogy! A nagyobbak segítenek a kicsiknek a tanulásban a tananyag azon részében, amelyhez nem szükséges a pedagógus jelenléte. Ez a fajta megközelítés aligha jellemző egy hagyományos iskolára vagy napközire. A tanodák továbbá elkötelezettek abban, hogy hátrányos helyzetű, halmozottan hátrányos helyzetű, sajátos nevelési igényű, atipikus, menekült, illetve a többségitől eltérő nemzetiségű diákokat fogadnak. Ez a fajta sokszínűség egyedi pedagógiai módszereket igényel, ezért hát a tanodák pedagógusai nagy hangsúlyt fektetnek a gyermekek érzelmi jólétére. A célcsoport meghatározás azonban nem jelenti, hogy az intézmény szegregál, mivel célja, hogy a deprivációtól szenvedő csoportokat integrálja így sok esetén mindenkit befogadnak.

A szűken értelmezett célcsoport azonban nem elégíti ki a tanodák munkatársait. Felismerték ugyanis, hogy a gyermek önmagában nem értelmezhető, és ha baj van vele, vagy nehezebben halad az iskolában, akkor a környezetére is hatást kell gyakorolni, hogy az eseti sikerek állandósuljanak. Éppen ezért a tanodák egyik célcsoportját *a diákok családjai* képezik. A

családból hozott minták lehetnek előnyösek vagy előnytelenek az iskolai sikeresség szempontjából. Ahhoz azonban, hogy ezen mintákra hatást gyakoroljunk ismernünk is kell őket és ami még fontos, el is kell azokat fogadni! A tanodák ezt felismerve programjaikon és hétköznapijaikban egyaránt bevonják a szülőket, nagyszülőket és testvéreket. Igyekeznek mindenkit megszólítani, aki hatással van a diákok életére.

Itt már érzékelhető a szociális munkából ismert holisztikus szemlélet megjelenése, legalábbis ami a célcsoportot illeti. A család azonban nem az egyetlen közeg, amelyet meg kell szólítson a *pedagógus* ha egy tanodát képvisel. Egyes tanodák célja, hogy kiegészítőszolgáltatásként hátrányba került területeket zárkóztassanak fel. Az iskolai sikeresség ennek az eszköze és nem célja. Éppen ezért tevékenységük sikerének elengedhetetlen eleme a *közösség* legitimációja. Tehát abban a közegben ahol vannak, legyen ez falu, város vagy városrész, el kell, hogy fogadják őket és a helyieknek fel kell ismerni, hogy a tevékenységük fontos és hasznos. Ennek egyik oka, hogy működésük egyik legfontosabb eleme a szabad választáson alapszik, a diákok szabad akaratukból látogatják a tanodákat vagy szülői behatásra, ellentétben az iskolák kötelező jellegével. A másik ok pedig a közösségi és önkéntes munka fontossága. A tanodák tevékenységében fontos szerepet játszanak az *önkéntesek*, ezek az önkéntesek lehetnek helyi szakemberek, a diákok rokonai barátai, vagy bárki, aki fontosnak és értékesnek tartja a szolgáltatásokat. Az önkéntesek segíthetnek a szolgáltatások nyújtásában, de akár karbantartási munkálatokat is elláthatnak, esetenként még a tanoda működését is ők finanszírozzák. Ezen okok folytán a tanodáknak ügyelni kell a közösségi beágyazódásra.

Az életutak eltérőek lehetnek a tanodák diákjai számára. Az intézmény, mint egy jó szülő a gyermek adottságait figyelembe véve motiválja és segíti a választásban a diákokat, meghagyva nekik és szüleiknek a döntés szabadságát. Egyes intézmények diákjai szakmát mások érettségít szereznek, de akadnak olyanok is, akik diplomát. Ezen fiatalok közül nem egy és nem kettő sok év után visszatér a tanodába, hogy segítse társait mint önkéntes, vagy akár munkatárs. Munkájával motiválja és segíti a diákokat, akik közül egyre többen jutnak a szüleiknél magasabb iskolai végzettséghez. Így kialakul a tevékenység körkörösége és generációkon átívelően kezelhető válik az iskolákban tapasztalt egyenlőtlenség. Fontos azonban megemlíteni, hogy a tanoda csak egy fecske a sok közül, szükséges tehát, hogy hasonló céllal, de más eszközökkel rendelkező szolgáltatók is megjelenjenek egymást támogatva.

Ajánlott irodalom a tanodák összetett világáról:

Bihari, I. (2021). A hátrányos helyzetű tanulók nem-kognitív készségeinek fejlődés a tanodában, disszertáció, Debreceni Egyetem. Debrecen.

Bihari, I. (2022). A hátrányos helyzetű tanulók nem-kognitív kommunikációs készségfejlődése– A tanodák szerepének, eredményességének új szempontú megközelítése. *Esély*, 33(3), 25-48. DOI 10.48007/esely.2022.3.2

Bihari, I. (2023). A hátrányos helyzetű tanulók nem-kognitív problémamegoldó készségeinek fejlődése a tanodában. *Acta Medicinæ et Sociologica*, 14(36), 41-69. <https://doi.org/10.19055/ams.2023.05/31/2>

Fejes, J. B., Lencse, M., Szűcs, N. (2016). Mire jó a tanoda? A tanodaplatform keretében összegyűjtött innovációk, kutatások, történetek. Motiváció Oktatási Egyesület, Szeged. ISBN 978-963-12-5164-7

Németh, Sz., Lannert, J. & Zágon, B. (2013). A tanoda-kutatás és fejlesztés 2012/2013, Zárótanulmány, Vitaanyag. TÁRKI-TUDOK. Budapest.

Németh, Sz., Boross, J., Juhász, J., Wagner-Lakatos, M., Lannert, J., Sinka, E., Patkós, P. (2009). A tanoda-típusú intézmények működésének, tevékenységének elemzése, Kutatási beszámoló. TÁRKI-TUDOK. Budapest.